

26. 23

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
INDOLE ET NATVRA
THEOLOGICÆ NATVRALIS

QVAM
DIVINA AVSPICANTE GRATIA
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO
GVILIELMO HEINRICO

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE, WESTPHALIAE, ET
RELIQVA,

INDVLTV AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM
ORDINIS,
PRÆSIDE

M. CHRISTIANO STOCKIO,

AMPLISSIMI FAC. PHIL. ADJVNCTO.

D. MART. A. O. R. 1711.

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVVSITIONI
SVBJICIT

AVTOR ET RESPONDENS

JOHAN. IVSTVS STEPHANI,

MARBVRG. HASS. SS. TH. CVLT.

IENTÆ, LITTERIS EHRICHIANIS.

PER-ILLVSTRI DOMINO,
DOMINO
VVOLFGANG. CHRISTOPHORO
S. R. I.

LIBERO BARONI DE SCHENCK,
DYNASTÆ SCHWEINSBERGÆ,
SERENISSIMI PRINCIPIS ET LANDGRAVII
HASSO-CASELLANI
SVMMI MILITIÆ DVCIS LOCVM TENENTI
NEC NON
MVNIMENTORVM MARBVRGENSIVM PRÆ-
FECTO FORTISSIMO,

DOMINO MEO GRATIOSO
EXERCITATIONEM HANC ACADEMICAM

EX
HYMILLIMA OBSERVANTIA

D. D. D.

DISSERTATIONIS AVCTOR
JOHANNES IVSTVS STEPHANI,
SS. THEOL. CVLTOR. & PHIL. CAND.

Thef. I.

soleat.

Theologia Naturalis indolem
& naturam investigaturi, voces
prius excutere juvat, quam eam
ante oculos ponamus; cum ex
vorum contemplatione reliquis,
quæ sub considerationem vo-
cantur, sæpe ingens lux accedere

Th. II.

Theologia autem vox abstractiva est, quæ, si de-
rivationem Grammaticam spectes, à voce Θεολόγ^ς
suam trahit originem, cum derivatio Grammatica eam
respiciat vocem, quæ paucioribus sive syllabis, sive lite-
ris constat. Quamquam certum sit, & extra dubitatio-
nis aleam positum, quod Logicè Theologus à Theolo-
gia suam denominationem sortiatur; cum Theologus
dicatur, cui Θεολογία inest. Hinc B. Joh. Gvilielm. Baj-
erus, Theologus etiam post obitum famigeratissimus
in Theologia Posit. Proleg. Cap. I. §. 1. Nota b. pag. 2.
scribit: Θεολογία nomen abstractum est, & si derivatio-
nem Grammaticam spectes, descendit à concreto, Θεολόγ^ς:
licet attendendo ad denominationem Logicam, concretum
scu

seu denominativum ab abstracto, tanquam forma denominante, habeat appellationem. Huic amicam manum præbet M. David. Hollazius in Examine Theologico Acroamatico Propæd. Theol. Cap. I. Quæst. 2. pag. I. quando scribit: *Theologia est nomen abstractum, à Concreto θεολόγῳ deductum.*

Th. III.

Theologia, de qua nobis hîc sermo est, dicitur *Naturalis*; à Principio cognoscendi, quod est Lumen naturæ, prout latè accipitur, notans quodvis principium ac medium aliquid de Deo rebusque divinis cognoscendi, *sive sit complexum*, hoc est, integra propositio evidens, seu per se ac naturaliter nota, ex qua aliquid de Deo rebusque divinis cognoscere licet; *sive sit incomplexum* h. e. res nos in Dei rerumque divinarum cognitionem deducens, quam Aristotelici in intellectu agente constituunt, qui intellectum possibilem per species impressas ad eliciendum cognitionis actum determinat; alii autem lucem intellectui ingentam naturaque insiram esse autumant, quæ sit quædam vis agendi, qua mens nostra res debite objectas à sola natura sine speciali revelatione à Deo facta cognoscit. Etiam si sint, qui lumen naturæ strictius sumere malunt, prout saltem notat propositiones, quæ Dei existentiam, essentiam & attributa declarant, in quantum ex principiis naturæ & rationis per discursum, vel virtute intellectus agentis & phantasmatum ex terminis apprehensis per se immediate & citra discursum, cognita sunt. Inficias tamen ire nequeunt, quod etiam dentur res imcomplexæ, quæ ad Dei cognitionem hominem perducere valent. Quando verò lumen naturæ diximus principium cognoscendi, intelligitur principium cognoscendi ultimum. Proximum enim principium

cipium Deum & res divinas cognoscendi constituunt res creatæ lumine naturæ cognitæ, quæ deinceps intellectum in Dei velut suæ causæ cognitionem perducunt. Quæ de re scitè & accuratè scribit, ó πείρω Musæus in Introduct. in Theolog. de distinct. Theologiæ in Natur. & Revel. Cap. I. §. 5. p. 6. 7. *Quæ autem de uno vero Deo vera traduntur, eorum duplex datur ratio cognoscendi. Vel enim cognoscuntur ex lumine naturæ, sive ut clarius dicam, ex rebus creatis lumine naturæ cognitæ, vel cognoscuntur ex divina revelatione. Priorem diximus lumen naturæ, vel potius, quod notanter addidimus, res creatas lumine naturæ cognitæ. Nam lumen naturæ in se spectatum est quedam ratio cognoscendi valde generalis, & tam latè patet, quàm latè nostra quarumvis rerum cognitio naturalis patet. Omnis enim nostra naturalis cognitio ultimo resolvitur in naturæ lumen. Præterea sub lumen naturæ, proximè & immediatè quidem cadunt tantum res materiales & sensibiles, ut postea dicitur. Deus autem, cum materiæ & accidentium sensibilibus expers sit, sub illud non cadit, nisi mediantibus rebus creatis, & in quantum ex illis, jam lumine naturæ cognitæ, per discursum cognosci potest. Ut ergo istam in lumine naturæ positam rationem cognoscendi generalem restringeremus, & simul modum, quo Deus & quæ ei insunt, sub eam cadant, indicaremus, hæc addidimus verba; vel potius res creatas lumine naturæ cognitæ. Proxima igitur & propria ratio cognoscendi Deum & divina sunt res creatæ, lumine naturæ cognitæ, quæ in quantum cognitæ, intellectum ulterius in Dei tanquam suæ causæ cognitionem deducunt: ultima autem & cognitioni naturali omni communis ratio cognoscendi est ipsum lumen naturæ & c. Iis, quæ hætenq; dicta fuerint, robur addit illud Apost. Rom. I. v. 19. 20.*

Διότι γνωσὸν τῷ Θεῷ, Φανερόν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς.
 Ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῖς ἐφάνερωσε. Ταῖ γὰρ ἀό-
 ρετα αὐτῷ διὰ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι
 νοόμενα καθορᾶται, ἥτε αἰδιότῳ αὐτῷ δύνάμει
 καὶ Θεότητι. Εἰς τὸ εἶναι αὐτῶν ἀναπολογητῶν.
*Quia id, quod cognosci potest de Deo, manifestum est inter
 ipsos. Deus enim illis manifestavit. Ipsi enim invisibi-
 lia ex creatione mundi per res factas intellecta perviden-
 tur, nimirum aeterna ejus potentia ac divinitas, ut ipsi
 sint inexcusabiles. Atque respectu hujus principii co-
 gnoscendi Theologia Naturalis distinguitur à Theolo-
 gia Revelata, utpote cujus principium cognoscendi est
 revelatio divina, non quidem generaliter accepta, pro-
 ut notat quamvis divinam etiam per naturam à Deo
 factam manifestationem; quia, si revelatio divina ita
 acciperetur, Theologia quoque Naturalis dicenda foret
 Revelata, cum ipsa eò ipsò, quod ex lumine naturæ & con-
 templatione rerum creatarum de Deo rebusque divinis
 differit, ex revelatione divina generaliter accepta con-
 clusiones inferat & deducat. Disserte hanc in rem scri-
 bit Celeberrimus Philosophus & Theologus Joh. Paul
 Hebenstreitius in Prolegom. Philosoph. Primæ Theol. VII.
 §. VIII. p. m. 52. scribit: *Ceterum Theologia Naturalis per
 hoc, quod est habitus differendi ex lumine naturæ differt à
 Theologia Revelata, quippe quæ nititur Revelatione divina
 supernaturali, à qua etiam denominationem suam accipit.
 Notanter loquor de Revelatione divina supernaturali. Ne-
 que enim Theologia revelata appellatur à revelatione divi-
 na generaliter accepta, seu qualibet rerum etiam per na-
 turam facta divina manifestatione (sic enim naturalis quo-
 que**

que Theologia dicenda esset revelata) sed revelatione divina specialiter sumta, h. e. peculiari manifestatione supernaturaliter à Deo facta, cujus vulgo numerantur sive species, sive modi (1) Alloquium, (2) Propbetia. (3) רוח הקדש Spiritus Sanctus, (4) אורים ותמים *Luces & perfectiones*, (5) בת קורא *Filia vocis*.

Th. IV.

Duplici autem modo spectari potest Theologia Naturalis, nempe vel vi Etymi, vel ex usu loquendi.

Th. V.

Theologia naturalis si spectatur vi etymi, notat quamcunque Dei notitiam, nec non quamcunque de Deo Orationem & dissertationem, lumine Natura nitentem. Liquet hoc ex voce λόγος, ex qua vox Theologiae velut ex parte quadam componente conflata est. Ista enim, si extra compositionem spectatur, sermonem, Orationem & dissertationem, item rationem, cogitationem & cognitionem denotare traditur. Ita legitur apud Xenoph. Hell. ἤξεστο λόγος, *incipit sermonem*. Sic occurrit λόγος Δημοσθένος, oratio Demosthenis. Apud Platonem in Parmenide λόγος λαβέν dicitur. Unde non male scripsit Augustissimus Patrum Augustinus lib. 8. de Civitate Dei cap. I. *Verbo Græco significari intelligimus de divinitate rationem sive sermonem*. Sic ergo si capitur Theologia Naturalis, certum est, eam quoque in eos cadere, qui sunt simpliciores, & literarum ruditate laborant. Possunt enim tales homines non solum ex contemplatione hujus universi Deum, variaque ejus attributa cognoscere, sed etiam de iis sermonem cadere.

Th. VI.

Th. VI.

Theologia autem Naturalis, si ex usu loquendi spectatur, accipitur vel proprie, vel improprie.

Th. VII.

Theologia Naturalis, si ex usu loquendi proprie consideratur, notat habitum de Deo rebusque divinis verè & scientificè differendi, lumine naturæ nitentem, hominibusque pro statu hujus vitæ inexistentem. Theologia Naturalis ex usu loquendi considerata dicitur (1) notare *habitum*. Nam vox λόγος, ex qua vox Theologiæ unà conflata est, in compositione dicitur denotare habitum, qui occupatus est circa illam rem, quæ per vocem præcedentem significatur. Sic Aretologia ex usu loquendi notat habitum, qui occupatus est circa virtutes, quæ per vocem præcedentem innuuntur. Difertè B. Musæus cap. I. Introd. in Theolog. p. 1. scribit: *Ex usu loquendi autem λόγος in compositione non significat quemcunque λόγον, sed λόγον habitualem.* (2) Dicitur notare *habitum differendi de Deo*. Licet enim Theologia Naturalis etiam sit habitus à Deo, tanquam à causa efficiente originem suam trahens, & habitus ad Deum, tanquam ad finem suum tendens; potius tamen habitum de Deo notare docent Philosophi pariter ac Theologi, quia vox voci λόγος in compositione præmissa in primis objectum, circa quod occupatur, innuere censetur. Ita laudatus Hollazius Quæst. 2. p. 2. scribit: *Quamvis ἕτυμον τῆς θεολογίας exponi possit per λόγον τῆς Θεῆς sermonem sive scientiam Dei, quia est à Deo, tanquam à causa efficiente vel per λόγον πρὸς τὸν Θεὸν per sermonem ducentem ad Deum ut finem ultimum: Rectius tamen hic explicatur per scientiam de Deo velut objecto primario con-*
sider-

*siderationis Theologiae. Quemadmodum enim Astrologia est Scientia de Astris, Cosmologia de mundo, Chronologia de tempore, Anthropologia de homine: ita Theologia est scientia de Deo. Consona leguntur in Theologia Positiva B. Guil. Bajeri C. I. de natura & constitutione Theol. §. 1. Nota c. p. 2. Quamvis enim Theologia quoad rem non solum sit λόγος τοῦ Θεοῦ, verum etiam ἡ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Non tamen vis vocis omnia hac aequae atque illud significat. Sed nomen Θεός in compositione cum nomine λόγος objectum denotat, prout φύσις, ἀρετή, ἀρετὴ in compositis φυσιολογία, ἀρετολογία, ἀρετολογία. Confer. Hebenstreitii Phil. Prim. Cap. Praelim. Theol. §. III. In Theolog. Nat. Exercit. I. Th. I. §. V. p. 5. Et in System. Theolog. Proleg. Th. II. §. III. p. 3. Dicitur (3) Theologia Naturalis habitus verè de Deo differendi. Nam 1.) Theologia Naturalis si abstractivè & in se consideratur, est habitus mentis rectus. Jam verò habitus mentis recti de objecto, circa quod versantur & occupati sunt, dicuntur verum enunciare, sive id fiat per affirmationem, sive per negationem. 2.) Si Theologia Naturalis abstractivè & in se consideratur, Deo suos debet natales. Ast Deo, qui omnis veritatis fons, quia veritas ipsa est, omne falsum repugnat. 3.) Neque principia, quibus nititur, neque conclusiones, quae legitime inde eliciuntur, quicquam falsitatis pra se ferunt. *Dependent enim, scribit supra B. Laudatus Bajerus Cap. I. Proleg. §. XI. Not. b. velut constituentes Theologiam Ectypam, ab Autore Deo, cui falsum repugnat. Et quemadmodum principia prima sunt de his, quae aliter se habere non possunt, adeoque necessario vera sunt; ita conclusiones, quarum cum principiis istis necessarius nexus est, similiter veras ac certas esse constat.**

Notanter autem dico: Theologia Naturalis, si abstractivè & in se consideratur, est habitus verè de Deo rebusque divinis differendi. Nam si Theologia Naturalis spectatur concretivè, prout his vel illis hominibus inexistit, inficias ire hand possumus, eam hinc inde fallum verò admixtum habere. Deum ex numeris constare, Pythagoras credidisse dicitur; Epicurea Secta putasse perhibetur, Deum esse immortale beatumque animal, figura humana præditum, non corpus, sed quasi corpus, nec sanguinem, sed quasi sanguinem habere, non esse mundi causam, nec in eo regimen ac providentiam exercere sive generalem sive specialem. Stoicorum secta censuisse perhibetur, Deum esse sub materiæ nomine ignem artificiosum. Vid. Celeb. Joh. Andr. Schmid. in Theolog. Nat. de Apparatu Nat. §. II. Not. b. 3. 6. 8. & Johan. Paul Hebenstr. in Phil. pr. Th. V. Proleg. §. V. 4.) Theologia Naturalis dicitur habitus *scientificè* de Deo rebusque divinis differendi. Non enim quilibet habitus de Deo rebusque divinis vere differendi ex usu loquendi Theologiæ Naturalis nomine venire solet; sed habitus Deum cognoscendi, resque divinas ex principiis suis deducendi, probandi, confirmandi, & contra Adversarios defendendi, ita ut officium Theologiæ Naturalis præcipuè consistat in explicando, probando ac defendendo, vel, ut alias uno verbo effertur, docendo. Aliàs enim Theologia Naturalis quoque caderet in homines simpliciores & rudiores, illique ob mutuum abstracti & Concreti habitudinem appellandi forent Theologi Naturales; Ast usus loquendi non admittit, ut tales homines Theologi, iique naturales nuncupentur. Vid. Schmid. in Apparatu Theol. N. §. I. Nota 6. & Hebenstreitius l. c. §. 4. 5.) Theo-

5.) Theologia Naturalis denotare dicitur *habitus lumine naturæ nitentem*. Lumen enim Naturæ est Theologiæ Naturalis principium cognoscendi, unde ejus conclusiones cognoscuntur, probantur & deducuntur; distinguitque Theologiam Naturalem à Theologia revelata, utpote cujus principium cognoscendi est revelatio divina specialiter accepta, prout supra dictum fuit. 6.) Dixerimus Theologiam Naturalem secundum usum loquendi esse habitum hominibus pro statu hujus vitæ inexistentem. Etiam si enim sancti cœlites Deum longe perfectius cognoscant, quam homines adhuc in hac mortalitate constitui eum cognoscunt; Illa tamen sanctorum Cœlitum notitia nequaquam nomine Theologiæ Naturalis ex usu loquendi venire solet, quia usus loquendi non fert, ut illos Theologos, eosque Naturales appellitemus.

Th. VIII.

Sin vero Theologia Naturalis ex usu loquendi accipitur *improprie*, tunc notat doctrinam de Deo rebusque divinis lumine Naturæ nitentem, seu Systema Theologiæ naturalis Lumini naturæ, velut suo principio cognoscendi innixum, quod docetur & discitur, estque Theologiæ Naturalis pro habitu acceptæ *effectus*, si spectatur ratione Docentium; *Causa* verò, si consideratur ratione Discientium.

Th. IX.

Theologia Naturalis, si accipitur ex usu loquendi & *proprie*, scientia salutatur. Liquet hoc ex natura & indole scientiæ. Scientia enim formaliter & ut sic est *ἐπιστήμη ἀποδεικτική*, hoc est, habitus demonstrativus, qui demonstrationibus utitur, & per demonstrationes acquiritur.

quiritur. Jam verò Theologia Naturalis utique habitus demonstrativus nuncupari potest, cum non tantum demonstrationibus utatur, sed etiam per demonstrationes acquiratur. Quod demonstrationibus utatur, inde manifestum est, quia in ea deprehenditur, (1) Demonstratio ostensiva seu à priori, (2) Demonstratio τῆ ὀπί seu à posteriori, (3) Demonstratio quæ ad impossibile ducit & ad absurdum. Et demonstratio quidem ostensiva seu à priori in Theologia Naturali deprehenditur, quoties ex Dei ratione essentiali conceptuque primo demonstrat Dei perfectiones, item, quoties ex una Dei perfectione, quæ nostro concipiendi modo prior est, infert aliam, quæ nostro concipiendi modo posterior est. e. g. cum ex infinitate infert immensitatem, ex immensitate omnipræsentiam &c. Ostensiva enim demonstratio dicitur, *qua affectio aliqua demonstratur de suo subiecto per rationem, quæ questionì propter quid satisfacit.* Atqui si Dei ratio essentialis conceptusque primus, adhibetur ad demonstrandas de Deo perfectiones divinas; & si una Dei perfectio, quæ nostro concipiendi modo prior est, adhibetur ad demonstrandam aliam de Deo perfectionem, quæ nostro concipiendi modo posterior est, utique satisfacit quæstioni propter quid. Demonstratio τῆ ὀπί, seu à priori in Theologia Naturali datur, quoties ex perfectionibus in creaturis deprehensibilibus colligit, eas quoque divino Numini inesse, si non formaliter, tamen eminenter, quia nihil in effectu esse solet, quod non in causa præexistat. E. g. quando ex eo, quod homo voluntate pollet, colligit, Deum quoque voluntatem habere. Demonstratio denique, quæ ducit ad impossibile & ad absurdum, in Theologia Naturali occurrit, quoties ducit

ducit ad majus absurdum, quam est illud, quod ab Adversario fovetur, ita, ut nisi velit admittere majus absurdum, teneatur deserere minus, e. g. si essentia Dei non est infinita, sed finita, sequeretur aliquid majus & excellentius divinâ essentiâ excogitari posse, nempe infinitum, quia quovis finito majus & excellentius est infinitum. Ast absurdum est aliquid majus & excellentius Deo excogitari posse, quia Deus omnium conceptu est natura maxima & excellentissima.

Th. X.

Cum autem scientia, in quantum integræ & completæ disciplinæ responderet, sit vel *Theoretica* vel *Practica* vel *Effectiva*; Theologia Naturalis non est scientia theoretica, neque effectiva, sed practica. Non est scientia theoretica, quia scientia theoretica ultimò in nuda contemplatione sui objecti subsistit; ast Theologia Naturalis nuda contemplatione rerum sibi subjectarum non est contenta, sed ulterius tendit; Neque est scientia Effectiva, quia scientia effectiva tendit ad effectiorem, ostendendo, qua ratione sit aliquid efficiendum; ast Theologia Naturalis ad effectiorem non procedit. Est verò Theologia Naturalis scientia practica, quia non ultimo subsistit in nuda contemplatione rerum sibi subjectarum, sed ulterius ad praxin progreditur, ex Dei essentia & perfectionibus essentialibus cultum Deo debitum ductu luminis naturæ præscribens. *Nam* inquit Schmidius in Theol. Nat. p. 20. *Cum Deus duobus modis ex lumine natura considerari possit; uno absolutè, quatenus est ens à materia sensibili realiter abstractum; altero respectivè, quatenus est hominis finis simpliciter ultimus & summa felicitas, necessum erit, si plenam de Deo tractationem*

*nem Theologus naturalis suscipere voluerit, eam ad instar
practicae scientiae docere.*

Th. XI.

Quando Theologiam Naturalem dixi scientiam
practicam; Theologiam Naturalem totaliter accepi,
prout omnem naturalem de Deo scientiam includit, non
solum Deum ratione Existentiæ, essentiæ & attributo-
rum divinorum contemplans, sed etiam considerans,
quomodo colendus sit. Quodsi enim Theologia Natu-
ralis accipitur partialiter, prout præcise in contemplatio-
ne Dei ratione existentiæ, essentiæ & attributorum ver-
satur, non autem ad praxin cultumque Deo debitum
progreditur; tunc scientiis theoreticis meritò anume-
randa venit.

XII.

Theologia Naturalis, in quantum est scientia, ha-
bet aliquod objectum, circa quod versatur; omnis enim
scientia est rei scibilis scientia, & requirit aliquam rem,
in qua cognoscenda & explicanda occupata est. Atqui
talem rem in Philosophorum scholis nomine objecti ali-
cujus scientiæ venire, quis ignorat?

Th. XIII.

Objectum verò istud, quod Theologia Naturalis
velut scientia aliqua habet, est vel materiale, vel for-
male. Nam omnis scientia, sive sit Theoretica, sive
effectiva, sive practica, tale objectum agnoscit. Omnis
enim scientia est de re aliqua, quam contemplatur, &
de qua conclusiones deducit, proceditque ex aliquo
prius cognito. Atqui res, quam disciplina contempla-
tur, & de qua conclusiones deducit, dicitur scientiæ ob-
jectum materiale; Illud verò, ex quo prius cognito
scien-

scientia conclusiones suas infert atque deducit, dicitur scientiæ objectum formale. Ita B. Joh. Musæus: *Omnis scientia est de re aliqua, quam considerat, & de qua conclusiones suas ad explicandam ejus naturam infert; & procedit ex aliqua antecedente cognitione, aut ex principiis quibusdam prioribus aut notioribus, ex quibus conclusiones suas infert, ut bene docet Aristoteles. II. Post. Anal. C. I. Res ipsa, de qua scientia est, & de qua conclusiones suas infert, dicitur scientiæ objectum materiale. Id verò, ex quò prius cognito eadem conclusiones suas deducit, sive quod eodem redit, principia priora & notiora, ex quibus conclusiones ejus dependent, ejusdem objectum formale appellatur. Vid. Musæi Introd. in Theol. Cap. 2. §. 14. p. 47. Ast nemo, nisi invitâ veritate, diffitebitur, Theologiam naturalem esse de rebus, quas considerat, deque quibus conclusiones ex suis principiis infert, & procedere ex aliquo, quod prius cognitum fuit.*

Th. XIV.

Objectum Materiale Theologiæ Naturalis est omne illud, quod sub Theologiæ Naturalis considerationem cadit. Objectum enim materiale alicujus scientiæ vocatur omne illud, quod scientia considerat & contemplatur.

Th. XV.

Objectum autem formale Theologiæ Naturalis pro diversitate respectus est varium. Scilicet si Objectum formale spectatur absolute & simpliciter, & dicitur illud, quod primò omnium in disciplina cognoscitur, & quod primò cognitum est ratio cognoscendi cætera omnia, quæ disciplina considerat; Objectum Theologiæ Naturalis formale est Deus ductu luminis naturæ cognitus.

gnitus. Ita enim spectatus non solum primò omnium in Theologia Natur. cognoscitur, sed etiam primò cognitus est ratio cognoscendi reliqua, quæ sub Theologia Naturalis considerationem cadunt, nimirum cultum ipsi convenientem, Theologia Naturalis finem ultimum formalem, nec non subjectum operationis. Sin verò objectum formale spectatur *secundum quid*, notat illud, quod prius quidem, quàm alterum cognoscitur, & quod prius cognitum est ratio illud alterum cognoscendi, ipsum tamen cognoscitur ex alia prius cognita ratione cognoscendi; Theologia Naturalis objectum formale constituere potest omne officium hominis ante demonstratum, in quantum est ratio cognoscendi aliam in ordine ad Deum exercendam operationem. Ejusmodi enim officium hominis prius quidem cognoscitur, quam talis operatio in ordine ad Deum exercenda, ipsum tamen ex alia prius cognita ratione cognoscendi cognoscitur.

Th. XVI.

Illud verò, quod hactenus diximus Theologia Naturalis objectum formale, alio respectu etiam objectum ejus materiale dici posse, non negamus. Eò enim respectu, quò in Theologia Naturali consideratur, rectè dicitur ejus objectum materiale; Cum objectum materiale alicujus disciplinæ audiat omne illud, quod disciplina considerat; Hoc verò respectu, quò prius in Theologia Naturali cognitum est ratio cognoscendi cætera, rectè appellatur ejus objectum formale; cum objectum formale alicujus scientiæ nuncupetur illud, quod prius cognoscitur, quàm alterum, & quod prius cognitum est ratio cognoscendi cætera, quæ in disciplina occurrunt,
&

& traduntur. Accuratè de hoc philosophatur Philosophus & Theologus Celeberrimus Joh. Paul Hebenstreitius in Philosoph. Prima Sect. III. Cap. VII. Th. XVI. §. 1. *In Theologia Naturali totaliter sumta Deus habet rationem objecti cum materialis, tum formalis, sed alio atque alio respectu. In quantum ejus existentia & attributa ex effectibus demonstrantur, in tantum habet rationem objecti materialis: in quantum verò existentia & attributa demonstrata sunt ratio cognoscendi & eruendi rectam circa Deum operationem, in tantum sustinent rationem objecti formalis.*

Th. XVII.

Proit autem Theologia Naturalis, in quantum est scientia, habet tum objectum aliquod materiale, tum objectum aliquod formale: Ita in quantum est scientia practica, suæ tractationi deposcit finem, subjectum operationis, & media, quæ consequendi finis causa in ea præscribuntur. Omnis enim scientia practica eò ipsò, quod est practica, seu certi alicujus subjecti potentiam operandi per conclusiones, quas ex suis principiis deducit, obtinendi finis gratia ad praxin dirigit, aliquem finem, aliquod subjectum operationis & obtinendi istius finis principia ac media suæ tractationi deposcit. Nam subjectum illud, quod operationi, quam scientia practica obtinendi finis causa præscribit, substernitur, dicitur subjectum operationis; operatio autem, quæ præscribitur, ad media & principia consequendi finis pertinet.

Th. XIX.

Proinde tres Theologiæ Naturalis partes constituendæ sunt, quarum prima agere debet de ejus fine, ad quem tendit, secunda de ejus subjecto operationis, quod

C

finis

finis istius particeps fieri debet, & denique tertia de principijs ac medijs, quæ finis consequendi causa in Theologia Naturali præscribuntur.

Th. XIX.

Finis Theologiæ Naturalis est vel objectivus vel formalis.

Th. XX.

Finis Theologiæ Naturalis objectivus est Deus. Patet id 1.) ex natura finis objectivi. Finis enim objectivus dicitur res, cujus obtinendæ & consequendæ gratia aliquid est aut fit. Jam verò Deus est res, cujus obtinendæ causa aliquid ab homine viatore fieri vult Theologia Naturalis. 2.) Manifestum est exinde, quia Theologia Naturalis agit de homine, prout absolute beandus est. At homo Viator absolute beatus non redditur nisi in Deo.

Th. XXI.

Est verò Deus Theologiæ Naturalis finis objectivus, prout est summum hominis bonum. Homo enim absolute beatus redditur, si per certam operationem potitur & fruatur summo bono. Quod si ergo certum est, hominem non fieri absolute beatum nisi in Deo; præna sequitur consequentia, Deum, quando rationem finis objectivi Theologiæ Naturalis obtinere debet, summi quoque hominis boni rationem obtinere.

Th. XXII.

Esse autem Deum summum hominis bonum ex requisitis summi hominis boni apparet. Ad summum enim hominis bonum requiritur 1.) ut sit res, qua homo per certam aliquam operationem potiri potest ac frui. 2.) Ut sit hominis finis, 3.) Ut sit bonum homini proprium,

primum, 4.) ut sit bonum perfectum, quo obtento appetitus hominis ita satiatur, ut nullius alterius boni desiderio teneatur; ac proinde requiritur, ut sit æternum, *διωραξες*, & universale, quod omnem bonitatem ac perfectionem summè in se contineat & complectatur. Jam verò 1.) Deus est res, qua homo beandus per certam operationem, nimirum per cognitionem ejus intuitivam & amorem ejus intensissimum potiri ac frui potest. 2.) Deus est hominis finis. Quia enim homo à Deo in esse suo pendet, hinc propter esse suum Deum appetit, & ad eum, velut ad finem suum tendit. 3.) Deus est bonum homini proprium. Est enim bonum, quo homo per certam operationem potitur atque fruitur. Ast operatio ista, per quam homo Deo potitur atque fruitur, saltem à creatura rationali proficisci potest. 4.) Deus quoque est bonum perfectum, quia, si ab homine obtinetur, appetitum hominis ita satiat & explet, ut nullius alterius boni desiderio flagret. Est bonum æternum, quod æternum durat, & à cujus possessione nil hominem dimovere potest. Est bonum *διωραξες*, quia Deus solus hominis vitam potest reddere optabilem. Est denique etiam bonum universale, quia omnem bonitatem & perfectionem in eminentissimo gradu continet.

Th. XXIII.

Et quidem solus Deus est hominis bonum summum, quia in solum Deum hactenus recensita requisita cadunt.

Th. XXIV.

Atque ideo Deus beatitudo hominis objectiva tam à Philosophis, quam à Theologis appellitari solet. *Beatitudo* quidem, quia obtentus hominem revera beatum præ-

præstat, *Objectiva*, autem, quia operationis, per quam eum homo obtinet, eoque fruitur, objectum est.

Th. XXV.

Finis autem Theologia Naturalis formalis est perfecta adeptio & fruitio Dei. Liquet hoc ex naturâ finis formalis. Finis formalis enim dicitur operatio, per quam quis rem illam, quæ vocatur finis objectivus, obtinet eaque fruitur. Jam verò adeptio & fruitio Dei est talis operatio, per quam homo rem illam, quæ vocatur Theologia Naturalis finis objectivus, nimirum Deum obtinet, eoque fruitur.

Th. XXVI.

Ista adeptio atque fruitio Dei perfecta, quam Theologia Naturalis finem formalem constituere diximus, consistit in Dei cognitione intuitiva & amore Dei intuitivè cogniti intensissimo. Nam per cognitionem Dei intuitivam anima Deum apprehendit, cumque eo ita unitur, ut ipsi intimè præsens reddatur. Per amorem autem Dei intuitivè cogniti intensissimum Deo fruitur, quoniam juxta Augustinum Libr. I. de Doctr. Christ. cap. 3. frui bono sit, per amorem ipsi inharere propter se ipsum. Hinc B. Bajerus in Theol. Pos. Cap. I, Proleg. §. 18. Nota a. scribit: *Dicimur hac ratione (cognitione) potiri Deo, tanquam summo bono: quia Deus per actum intellectus apprehenditur, nobisque intimè præsens redditur atque unitur.* Et in Nota. b. scribit: *Quo (scilicet amore Dei intuitivè cogniti intensissimo) Deo, tanquam bono nostro, clarè cognito seu apprehenso inhaeremus propter ipsum. Neque enim fieri potest, quin voluntas in summum Dei amorem pertrahatur, quando intellectus eum tanquam summum bonum nostrum perfectè cognoscit.*

Th.

☉ (21) ☉
Th. XXVII.

Sicut autem Deus dicitur beatitudo hominis objectiva, ita adeptio & fruitio Dei perfecta dicitur hominis beatitudo formalis. Dicitur *beatitudo* hominis, quia unà cum beatitudine objectiva hominem beatum reddit; *Formalis* autem nuncupatur, quia est ratio formalis, perquam homo Deo, velut beatitudine objectiva potitur atque fruitur.

Th. XXVIII.

Atque in beatitudine hac objectiva & formali consistit completa hominis beatitudo. Id quod exinde patet, quia completa beatitudo hominem actu beatum reddit. Ast homo actu minimè beatus redditur, nisi per certam operationem illam rem, in qua hominis summum bonum situm est, obtineat, eaque fruatur.

Th. XXIX.

Et quemadmodum beatitudo objectiva & formalis, si junctim sumuntur, constituunt hominis beatitudinem completam, ita etiam si junctim accipiuntur, constituunt Theologiae Naturalis finem cujus completum. Hinc D. Hebenstreitius in Philosoph. Prim. Sect. III. c. 6. Th. VIII. §. 3. scribit: *Beatitudo hominis completa finem hominis partialem utrumque, objectivum scilicet (Deum) & formalem (nempe operationem quandam animae rationalis circa Deum: qua ipso perfecte potitur ac fruimur) in suo conceptu includit. Conf. Mus. Introd. Cap. II. §. VII. pag. 34.*

Th. XXX.

Spectato Theologiae Naturalis fine, & quidem tam objectivo, quàm formali; expendendum quoque venit ejus subjectum operationis.

Subjectum operationis Theologiae Naturalis est homo viator, qui ad beatitudinem aeternam per media, quae praescribit, deducendus est. Manifestum hoc est ex requisitis subjecti operationis alicujus scientiae. Ad subjectum operationis enim in aliqua scientia 1.) requiritur, ut destituatur ista perfectione, quae scientiae alicui pro fine est, 2.) ut perfectionis istius, quae scientiae pro fine est, per certa principia ac media, quae ejus obtinendae causa praescribit, possit particeps reddi. Jam vero homo viator 1.) nondum potitus est beatitudine, quae Theologiae Naturali pro fine est, sed ad eam demum deducendus est 2.) Poterat ejus in statu primaevo per principia ac media, quae praescribebat, particeps fieri. Notanter dico: *In statu primaevo.* Nam post lapsum per principia ac media, quae Theologia Naturalis consequendi finis causa praescribit, homo beatitudinis aeternae particeps fieri nequit; ceu in sequentibus demonstrabitur.

Th. XXXII.

Subjectum operationis Theologiae Naturalis coincidit cum fine cui Theologiae Naturalis. Nam subjectum operationis in scientiis practicis, quarum numero Theologia Naturalis totaliter accepta accedit, est subjectum, in quod scientiae practicae finis cujus introducendus est, & cui scientia practica consequendi finis *cujus* causa certas operationes praescribit. Jam vero hujus generis subjectum est nihil aliud, quam scientiae finis cui.

Th. XXXIII.

Subjectum operationis seu finis cui, ceu alias, ita & hic cum fine cujus Theologiae Naturalis arcte coharet, & una cum eo unum adaequatum finem constituit. Nam
Theo-

Theologiæ Naturalis finis adæquatus est homo viator , quatenus ad beatitudinem æternam perducendus est. Ast hic finis importat non solum finem cui , qui est homo viator , sed etiam finem cujus , qui est beatitudo æterna. Notatu digna sunt verba B. Joh. Musæi in Indrod. Cap II. §. 10. p. 41. *Subiectum operationis autem ut in scientiis practicis aliis , ita & hic in Theologia Naturali cum sine cujus arte coheret , & cum eo unum adæquatum finem constituit. Quapropter communiter finis vocatur.*

Th. XXXIV.

Homo Viator , qui Theologiæ Naturalis subiectum operationis seu finem cui constituit , opponitur homini comprehensori , qui beatitudinem velut meram sibi præfixam , finito hujus vitæ cursu , jam jam obtinuit.

Th. XXXV.

Beatitudinis formalis causa efficiens , est Deus ; Causa impulsiva verò est ejus bonitas. Deum esse beatitudinis formalis causam efficientem exinde liquet , quia beatitudo formalis consistit in cognitione Dei intuitiva & in amore Dei intuitivè cogniti intensissimo. Ast nemo potest intellectum finitum ad cognitionem objecti infiniti intuitivam elevare , nec quisquam valet voluntatem ita perficere , ut in ea actus intensissimi amoris oriatur , nisi habeat potentiam infinitam. Tali autem potentia solum Deum gaudere , quotusquisque est , qui nescit ? Bonitatem verò Dei esse causam impulsivam. 1.) Exinde patet , quia homini Viatori beatitudo ista ex justitia bonitati contradistincta non debetur. 2.) Quia Deus , ex liberrima sua voluntate beatitudinem homini Viatori confert. Ast quidquid Deus ex sua voluntate libera confert , id sua motus bonitate confert.

Th. XXXVI.

Media, quæ Theologia Naturalis consequendæ beatitudinis æternæ causa præscribit, absolvuntur actibus intellectus & voluntatis circa Deum occupatis, nempe *vera Dei agnitione & cultu ipsi debito & conveniente.*

Sed quando media, quæ impetrandæ beatitudinis causa in Theologia Naturali præscribuntur, constituimus in actibus intellectus & voluntatis circa Deum occupatis, nimirum in vera Dei agnitione & cultu ipsi debito & conveniente, vocem *medii* non accipimus in significato strictiori, quo medium illud esse censetur, quod ita est propter finem, ut sit consequendi finis causa propriè dicta; Sed in significatione latiori, qua medium dicitur omne illud, quod quocunque modo propter finem est, etiamsi finis consequendi causa non sit, sed vel ex parte subjecti tantum est ut conditio requisita, vel sese ut causa sine qua non habet. Si enim dicti actus intellectus & voluntatis circa Deum occupati essent consequendæ æternæ beatitudinis media in strictiori significato accepta, sane forent beatitudinis æternæ causæ propriè dictæ; quia medium in strictiori significato acceptum dicitur illud, quod ita est propter finem, ut etiam sit consequendi finis causa propriè dicta. Quod si autem dicti actus intellectus & voluntatis essent causæ propriè dictæ, certè non aliter eam causarent, quam sub ratione meriti. Ast actus isti meritorii non sunt, quia ad hoc, ut aliquid sit meritorium, requiritur, ut sit indebitum; homo verò actus nominatos ex debito præstat, quia in esse & operari à Deo dependet. Proinde actus isti intellectus & voluntatis potius sunt media in latiori significato accepta, cum sese habeant ut conditiones ad impetrandam beatitudinem

ex parte subjecti, requisita. Conf. B. D. Bechmanni Theol. Pos. in Proleg. §. XV. p. 7.

Th. XXXVIII.

Actus isti intellectus & voluntatis, quibus Deus agnoscitur & colitur, nomine *religionis* venire solent, quæ, si in latiori significato sumitur, tum rationem Deum cognoscendi, tum rationem Deum colendi importat; sin verò in strictiori accipitur significatione, præcisè notat rationem Deum rectè colendi, ratione Deum agnoscendi præsupposità, tanquam cultus divini principio.

Th. XXXIX.

Atque isti actus intellectus & voluntatis, quibus Deus rectè agnoscitur & colitur, partim directè atque immediatè circa Deum versantur, partim directè atque immediatè hominem ad proximum, partim directè atque immediatè ad se ipsum ordinant. Circa Deum directè atque immediatè versantur *ex parte intellectus* actus meditando & cognoscendi Dei essentiam, attributa, opera, beneficia &c. *ex parte voluntatis* actus amoris, spei, fiduciæ, timoris, patientiæ &c. quibus respondent actus externi, quibus morales suum amorem, spem, fiduciam, timorem erga Deum &c. testantur. E. g. Preces, invocatio Dei, Gratiarum actio &c. Ad seipsum directè & immediatè hominem ordinant actus moderandi affectus, excolendi animi honestis artibus atque disciplinis, tuendi vitam, famam &c. Ad Proximum directè & immediate ordinant hominem actus justitiæ, quibus suum cuique tribuitur, actus liberalitatis &c. Confer. Laudati Joh. Gvil. Bajerii. Compendium Theol Posit Cap. I. Proleg. §. 7. p. 16. 17. 18. 19.

Th. XXXX.

Etiamsi autem ex dictis actibus quidam sint, qui directè

D

ctè

Etè & immediatè hominem ordinant ad proximum; quidam etiam dentur, qui hominem proximè & immediatè dirigunt ad seipsum; *Ultimò* tamen omnes ad Deum referuntur. Manet enim Deus centrum, ad quod actus isti tanquam lineæ rectæ tendere debent, quacunque etiam ratione id fiat. Habent, ait B. Bajerus l. c. *etiam rationem cultus divini, quatenus ad Deum, tanquam ad finem ultimò referuntur, & in ejus obsequium laudem & gloriam fiunt.*

Th. XLI.

Atque hæc, nimirum completa hominis beatitudo, homo viator, in quantum est beandus, Deus, qui confert beatitudinem, bonitas divina, qua motus eam confert, nec non actus intellectus & voluntatis circa Deum occupati constituunt Theologia Naturalis objectum materiale adæquatum, h. e. illud, quod Theologia Naturali ita æquale est, ut sub suo ambitu contineat omnia, quæ sub ejus considerationem cadunt. Nam in disciplinis practicis, qualem & Theologiam Naturalem esse supra diximus, Objectum materiale adæquatum absolvi putatur sine cujus ultimo, subjecto operationis & finis consequendi causis atque mediis, si junctim sumantur. Jam verò completam hominis beatitudinem esse Theologia Naturalis finem cujus ultimum, hominem viatorem, in quantum beandus est, esse ejus subjectum operationis, Deum ejusque bonitatem esse causas beatitudinis, & actus circa Deum occupatos esse consequendæ beatitudinis media, ex hæcenus dictis manifestum est.

XLII.

Sed si quodlibet horum seorsim sumitur, nascitur Theologia Naturalis objectum materiale inadæquatum. Nam objectum materiale inadæquatum alicujus discipline dici-

dicitur, quod disciplina ita inæquale est, ut sub suo ambitu non comprehendat omnia, quæ sub ejus considerationem cadunt. Atqui nullum horum seorsim sumtum Theologia Naturali ita æquale est, ut sub suo ambitu comprehendat omnia, quæ sub ejus considerationem cadunt, sed pauciora complectitur.

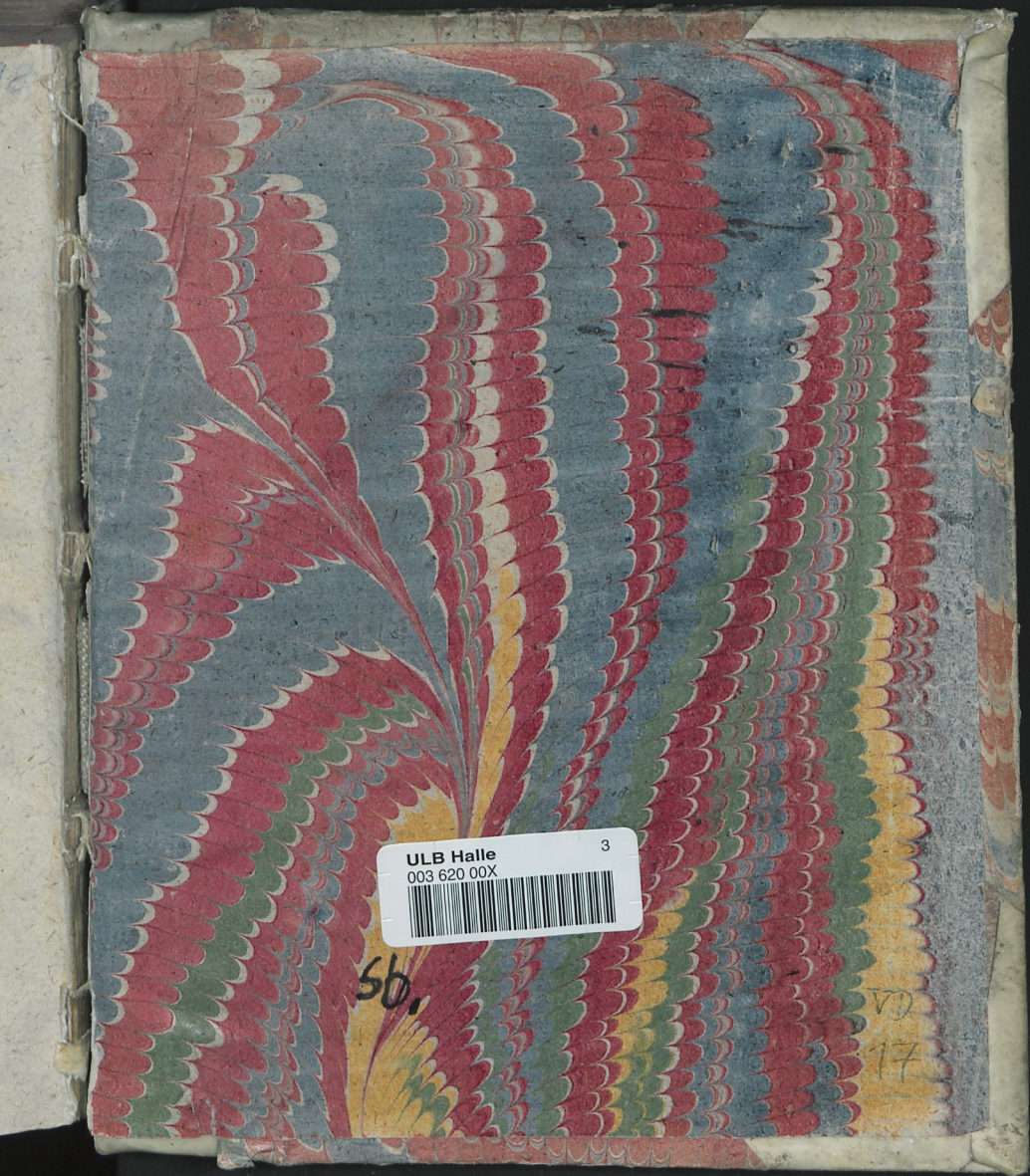
Th. XLIII.

Affectiones Theologiae Naturalis sunt tres, nempe 1.) ejus veritas, 2.) ejus consensus cum Theologia Revelata & 3.) insufficientia ad beatitudinem consequendam in statu corruptionis. Veritas Theologiae Naturalis ex iis, quæ supra Th. VII. pag. 9. diximus, satis colligi potest. Consensus Theologiae Naturalis cum Theologia Revelata, exinde colligitur, quia Theologia Naturalis Theologia Revelata nulli repugnat. Verum enim vero consonat, nec nisi unica veritas est. Nec obstat, quod multa in Theologia Revelata tradantur, quæ Theologia Naturalis neque ex lumine naturæ novit, neque adsequitur; e. g. in una Dei essentia esse tres distinctas personas, nimirum Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, Virginem Mariæ sine concursu maris concepisse & peperisse filium. &c. Nam licet Theologia Naturalis hæc & alia, quæ Theologia Revelata tradit, nec adsequatur, non tamen inde colligere licet, ea esse falsa; quia lumen naturæ non est adæquata ratio Deum & res divinas cognoscendi; neque Theologia Naturalis ullum eorum, quæ non valet adæqui, negat, sed judicium suum de iis velut de rebus extra sphaeram suam positis suspendit. Conf. B. Bajerus §. IX. Prol. & D. Hebenitretius in Theolog. Naturali Exerc. I p. 26. 27. Unde minimè accedimus Dn. Hoffmanno, qui huic sententiæ quondam cornua obvertit, cum duplicem fecit veritatem, unam Philosophicam, alteram

ram Theologicam, & quod in Philosophia verum est, in Theologia Reveleta falsum, & quod in Theologia Reveleta verum est, in Philosophia falsam esse contendit. Confer. B. Albertus Grauerus in Præfat. Tr. de una & simplici veritate. Quod tandem est ad insufficientiam Theologiæ Naturalis ad beatitudinem æternam consequendam in statu corruptionis, illa vel exinde constat, quia media & causas salutis ignorat. Nec est, quod contrariæ sententiæ Patroni pœnitentiam, prout dolorem de admisis peccatis innuit, magnopere crepeat; Nam 1.) se non extendit ad omnia peccata, quandoquidem multa ab ignorantibus committuntur, & peccatum originis ratio distinctè non cognoscit. 2.) Hujus generis pœnitentia, etiamsi quandam peccatorum retractationem involvit, non tamen peccata, quatenus offensam Dei importent, hominemque iræ & pœnæ divinæ reum constituunt, abolere valet. Confer. Musæi Disp. de Insuffi. Theol. Nat. ad salut. æter. pag. 22. & seqq. B. Bajeri Cap. I. Proleg. §. VIII. Bechm. in Theol. Pos. in Proleg. §. XXIV. p. 9. & in Not. pag. 22.

Th. XLIV.

Atque ex hætenus dictis hæc Theologiæ Naturalis definitio enascitur: Theologia Naturalis est scientia practica, quæ homini Viatori Dei cognitionem cultumque ei debitum ex principiis naturæ ostendit, præscribit, eumque explicat, confirmat, & defendit, in Deo obtinendæ beatitudinis æternæ causa.

ULB Halle
003 620 00X
3
[Barcode]

sb.

70
17

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

26.

29

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
INDOLE ET NATVRA
THEOLOGIÆ NATVRALIS

QVAM
DIVINA AVSPICANTE GRATIA
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO
GVILIELMO HEINRICO

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE, WESTPHALIAE, ET
RELIQVA,

INDVLTV AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM
ORDINIS,
PRÆSIDE

M. CHRISTIANO STOCKIO,

AMPLISSIMI FAC. PHIL. ADJVNCTO.

D. MART. A. O. R. 1711.

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI
SVBJICIT

AVTOR ET RESPONDENS

JOHAN. IVSTVS STEPHANI,

MARBV RG. HASS. SS. TH. CVLT.

IENÆ, LITTERIS EHRICHIANIS.